

must have an organizational culture, be able to work in team. Such training should be carried out taking into account modern trends of development of art education, all factors affecting the artistic and aesthetic preferences and acquire the appropriate experience of today's youth.

The explicit use of such experience in the training is possible through the inclusion in the system of informal constituent. The latter is usually considered in accordance with the post-graduate or continuous education. Meanwhile, pre-university training of future choreographers is mainly carried out in the conditions of non-formal and informal education, which affects their experience and quality professionalism. Educational strategy for the actualization of the self takes into account such forms of experience. For this the principles of organization and functioning of open systems become relevant, among which the most important principles are identified: organizational continuity, compatibility, reverse connection.

Key words: *organizational and methodological system, informal education, vital experience, stochastic phenomena, future teachers of choreography.*

УДК 811.111

Н. С. Саєнко

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

КОРПУСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглядаються можливості застосування здобутків корпусної лінгвістики в іншомовному навчанні студентів технічних спеціальностей. Висвітлюються різні визначення головного концепту «корпус», наводиться опис шести основних типів корпусів, два з яких – навчальні корпуси (Learner Corpora) і паралельні електронні корпуси текстів (Parallel Corpora), що аналізуються як найбільш перспективні для навчання лексичного, граматичного, стилістичного аспектів мовлення й розвитку перекладацьких компетентностей. Особлива увага приділяється необхідності створення малих спеціалізованих методично-орієнтованих мовних корпусів предметних галузей для написання навчально-методичних посібників, укладання частотних словників термінів і навчання іноземної мови професійного спрямування.

Ключові слова: *корпусна лінгвістика, викладання іноземних мов, конкорданс, методи корпусного аналізу, лексикографія, частотні термінологічні словники, емпіричні дослідження.*

Постановка проблеми. Формування професійно-орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності як складника діяльній компетентності студентів технічних спеціальностей передбачає формування широкого спектру різнорівневих навичок та вмінь, важливих і необхідних для академічної й фахової самореалізації, а також для високої конкурентоспроможності на ринку праці. Професійна орієнтованість навчання іноземної мови потребує розвитку вмінь сприймати й продукувати тексти із обраної спеціальності на базі: (а) інтеріоризованих фахових знань і високого рівня фахових компетентностей, здобутих під час навчання на профільних кафедрах; (б) доступу до широких масивів автентичних текстів зі спеціальності. Такі іншомовні тексти мають

представляти обрану галузь в історичному аспекті, висвітлювати найбільш суттєві досягнення сьогодення, аналізувати альтернативні напрями розвитку досліджень різних наукових шкіл, розглядати споріднені спеціальності з метою реалізації потенційно продуктивного шляху міждисциплінарних досліджень, прогнозувати перспективні тематичні спрямування інноваційних пошуків. Вирішення такого комплексного завдання вимагає опрацювання величезної кількості іншомовних текстів із метою їх перетворення на навчальний текстовий матеріал і складання гнучких вокабулярів. Одним із найбільш ефективних напрямів такої методичної роботи може стати широке впровадження здобутків корпусної лінгвістики в навчальний процес з іноземної мови.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження питань розвитку корпусної лінгвістики як напряму прикладної лінгвістики має змістовну історію (R. Wisbey, 1968, 1971; W. Speidel, 1978; J. Sinclair, 1991, 1996, 2006; J. Svartvik, 1996; T. McEnery and A. Wilson, 1996; J. Thomas and M. Short, 1996; W. Teubert, 1996, 1998; G. Sampson, 1996; M. Stubbs, 1996, 1997; J. Randall, 1998; G. Kennedy, 1998; G. Burgess, 2000; D. Biber, S. Conrad, 1999, 2009; R. Reppen, 2001, 2002, 2010; М. Н. Михайлов, 1998; В. В. Рыков, 1986, 1999; В. А. Плунгян, 2004, 2005; Е. В. Рахилина, 2009 та ін.), особливо прискореними темпами розвиток відбувався з широкою комп'ютеризацією суспільства. Чимало науковців приділяло увагу застосуванню напрацьованих досягнень для підвищення ефективності навчання мов завдяки впровадженню корпусних ресурсів у навчальний процес (M. Barlow, 1992, 2002; T. Johns, 1993, 1997; A. Wichmann, 1995; D. Kenny, 1998; S. Laviosa, 1998, 2000; Р. Картер, 2007, 2011; О. В. Нагель, 2008; Н. Б. Гвишиани, 1979, 2008, 2010; О. Г. Горина, 2014 та ін.). Починаючи з 1994 року на базі найбільших університетів Європи регулярно проводяться конференції TaLK (Conference on Teaching and Language Corpora, конференція з питань викладання за допомогою мовних корпусів), у матеріалах яких висвітлюються результати впровадження корпусних технологій у навчання, у тому числі в іншомовну освіту студентів технічних спеціальностей.

Метою даної статті є розгляд практичних можливостей використання технологій корпусної лінгвістики для навчання іноземної мови професійного спрямування студентів технічних спеціальностей на снові поєднання лінгвістичних і методичних досліджень.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження: метод узагальнення та критичного аналізу літератури в галузі лінгводидактики та методики навчання професійно-орієнтованої іноземної мови; методи корпусного аналізу лінгвістичних даних; методи відбору й організації мовних явищ у корпус; метод педагогічного спостереження.

Виклад основного матеріалу. В історичному плані лінгвістика, як одна з найдавніших наук, завжди розвивалась у тісній взаємодії з іншими науками й напрямками суспільної діяльності, виконуючи певні соціальні замовлення. Так, одні з найперших досліджень із мовознавства, зокрема вивчення проблем фонології, лексики, граматики, датовані IV сторіччям до н.е., проводились у Давній Індії за соціальною вимогою з метою збереження точності вимови священних релігійних гімнів і уникнення впливу форм розмовної мови – пракритів. Великі географічні відкриття XVII–XVIII сторіч, колоніальна експансія, пропаганда християнства і, відповідно, потреба в міжкультурному спілкуванні того часу спричинили бум у розвитку лексикографії та типології мов із чіткою практичною метою створення двомовних і багатомовних словників. Сучасне термінознавство розвивається одночасно й паралельно з усіма галузями наук на основі їх терміносистем. Черета фактів може бути нескінченною. Корпусна лінгвістика виступає показовим прикладом залежності темпів розвитку галузі мовознавства від іншої науки. Концептуальні засади корпусної лінгвістики як напряму прикладної лінгвістики були започатковані у 60-х роках минулого століття у США і деяких західноєвропейських країнах, проте її бурхливий і особливо успішний розвиток залежав і визначався розвитком комп'ютерної науки та інженерії, потужність технологій яких тільки з середини 80-х років стали достатніми для широкого розгортання досліджень і впровадження методів корпусної лінгвістики, зокрема, у процес іншомовного навчання.

Основним концептом корпусної лінгвістики вважається «корпус текстів» як філологічний об'єкт у вигляді певним чином організованої множинності, елементами якої виступають тексти, об'єднані за певним принципом:

- сукупність текстів, яка вважається достатньо представленою для даної мови, діалекту або іншої підмножинності мови, призначеної для лінгвістичного аналізу (Френсис У., 1983);
- уніфікований, структурований і розмічений масив мовних і/або мовленнєвих даних в електронному вигляді для гуманітарних, зокрема філологічних, досліджень (Захаров В. П., 2005);
- онтологія мовленнєвої діяльності, яка організована спеціальним чином і включає широке жанрове розмаїття (Риков В. В., 2003);
- особлива семіотична система, яка включає формалізовані методи представлення мовленнєвого матеріалу: різноманітні індексації слів, морфологічна інформація тощо (Риков В. В., 2003).

Типологія корпусів текстів є узвичаєною, представлена в усіх роботах з корпусної лінгвістики, і зазвичай пропонує шість основних типів: 1) дослідницькі корпуси, призначені для теоретичних і експериментальних прикладних досліджень поліфункціональних аспектів мовних систем; широкого застосування набули комп'ютерні конкорданси – програми

обробки текстів для виконання лінгвістичної задачі пошуку заданої морфеми або смислової лексичної одиниці в контексті з метою отримання численних прикладів для демонстрації певних мовних явищ у природних комунікативних ситуаціях і їх відповідного аналізу; 2) моніторні корпуси, тісно пов'язані з дослідницькими корпусами за цілями використання з додатковим спрямуванням на вивчення динаміки мовленнєвих явищ, проведення контент-аналізу; включають корпуси з різних галузей наук (корпус із соціології, астрофізики тощо); 3) статичні корпуси для аналізу стилю, до яких відносять авторські корпуси, корпуси текстів письменників (детально вивчаються корпуси текстів У. Шекспіра, О. С. Пушкіна, досліджується корпус текстів Т. Г. Шевченка тощо); 4) ілюстративні корпуси, головним чином призначені для підтвердження й аргументації певних лінгвістичних фактів, припущень, результатів, отриманих за допомогою інших методів дослідження і процедур лінгвістичного аналізу; до ілюстративних відносять і категорію навчальних корпусів; 5) багатомовні корпуси або корпуси паралельних текстів, які використовуються в навчанні методів і прийомів перекладу для аналітичного співставлення: а) двох компонентів – оригінального тексту й тексту або текстів перекладу як вторинного мовного продукту (Unidirectional); б) з додаванням третього компонента – зворотного перекладу (Bidirectional or reciprocal); 6) мультимедійні корпуси, які по суті відрізняються формою презентації текстового матеріалу, оскільки окрім текстового формату включають відео і аудіо.

Корпусний підхід дає можливість найбільш ефективно розглядати мінливість мовної системи в аспекті соціальних, історичних і географічних варіацій. Здобутки корпусної лінгвістики як розділу мовознавства, який займається розробкою, створенням і використанням текстових або лінгвістичних корпусів, величезні – від першого Браунівського корпусу (У. Френсис, Г. Кучера, 1963), який включав 500 двохтисячслівних друкованих текстів американської прози і його британського аналогу LOB (Lancaster-Oslo/Bergen) до сучасних багатомільйонних корпусів з необмеженим приростом. У широкому доступі існує багато класичних електронних корпусів іноземними мовами: ECI/MCI – European Corpus Initiative (більше 50 корпусів текстів європейськими мовами, кожен обсягом від 12 тис. до 5 млн. слів); Worldlingo.com – багатомовний архів текстів, Linguae.de – Інтернет в якості словника – масиви паралельних текстів: німецька, англійська, французька, іспанська, португальська; Американський і Британський (100 млн. слів) національні корпуси англійської мови, Британські словники і корпуси – текст у форматі Power Point (crpora.iling.spb.ru), LIMAS, COSMAS – корпуси німецької мови, Національний корпус російської мови (140 млн. слів) на Яндексі, чеський корпус Карлова університету, корпус латинських текстів «Персей»; відкриті для користувачів корпуси новин Reuter-21578 і електронні архіви багатьох

газет (Times, «Известия»), зокрема для ієрархічної кластеризації новин, що дає змогу автоматично виявити тонку тематичну структуру новин та інших документів і відслідковувати її розвиток у часі; список корпусів, створених «ad hoc» для певних прагматичних цілей взагалі нескінченно великий. Для рішення навчальних і методичних задач іншомовної освіти найбільш зручними для користування вважаються British National Corpus Sampler, The Longman Corpus, Gutenberg Texts, LIMAS та ін.

З усіх типів корпусів у методиці навчання іноземної мови й перекладу найбільш ефективним і перспективним здається використання навчальних корпусів (Learner Corpora) і паралельних електронних корпусів текстів (Parallel Corpora), які лежать в основі педагогічно-орієнтованої корпусної лінгвістики.

Корпуси усних і письмових текстів предметної галузі можуть використовуватися для виділення ключових слів і розробки на їх основі списків активної лексики студентів різних спеціальностей, частотних словників термінів для професійно-орієнтованого навчання англійської мови. Методики корпусної лінгвістики є важливими для лексикографії, для укладання словників (Longman, Oxford, Collins) нового типу в межах проекту COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database), побудованих на корпусному матеріалі, на аутентичних величезних масивах текстів, нових корпусних дослідженнях, які емпірично обґрунтовано аналізують сучасне природне спілкування носіїв мови і входять до складу пакету програм «Корпусний менеджер». Лексикографічний аналіз на основі великих за обсягом корпусів із послідовним використанням комп'ютерної обробки реального мовленнєвого матеріалу, взятого з відповідних сфер комунікації, допомагає виявити й вивчити контекстне використання лексичних одиниць, що дозволяє: конкретизувати семантику слів; більш чітко розрізняти відтінки значень синонімів і будувати синонімічні ряди з урахуванням поступового семантичного розширення; визначати частотну узгодженість з іншими лексичними одиницями; постійну або ситуативну стилістичну і жанрову належність, тобто функціонування в різних регістрах. Запорукою об'єктивності корпусних методик слугує можливість працювати з величезним обсягом вибірки текстів, оскільки відомо, що вірогідність висновків щодо частотності й релевантності будь-якого лінгвістичного явища залежить від кількості аналізованих прикладів і різноманітності пропонувананих контекстів.

Корпусні дослідження дають можливість удосконалювати викладання граматики англійської мови сучасного природного усного спілкування. Корпусні методики на основі колекцій, бібліотек і масивів текстів дозволяють отримати віддзеркалення реального функціонування мови і виявити суттєві відмінності граматики усної комунікації від граматики стандартної письмової мови на основі критичного

переосмислення положень описової граматики [5; 7]. Навчальну цінність корпусу підвищує спеціальна розмітка або анотація, наприклад, морфологічна розмітка, яку виконує спеціальна програма автоматичного морфологічного аналізу, або навіть повна синтаксична розмітка та інші рівні лінгвістичного структурного аналізу, а саме – анотації семантики і прагматики. Обмеженням у створенні таких глибоко анотованих або синтаксичних корпусів вважається їх відносно невеликий обсяг – до трьох мільйонів слів, проте такі кількісні параметри достатні для навчальних цілей у викладанні іноземних мов.

Переваги корпусного підходу до вивчення мовних і мовленнєвих явищ пояснюються його особливостями [6], а саме: можливість і необхідність оперувати великою репрезентативною добіркою текстів; емпіричність дослідження, яка дозволяє аналізувати реальні слововживання в природному мовному середовищі; широке використання лінгвостатистичного та якісного аналізу текстового матеріалу; прикладний характер дослідження з подальшим упровадженням у навчальний процес; легка адаптованість до інформаційно-комунікаційних технологій і програм-конкордансів; забезпечення умов інтерактивності на етапах дослідження, навчання, контролю.

Поліспрямованість мети укладання навчальних корпусів співзвучна цільовому призначенню наукових методичних досліджень: виявити й класифікувати труднощі оволодіння іноземною мовою студентами на основі аналізу помилок у продукуванні та сприйманні мовлення і розробити ефективну методику навчання, спрямовану на подолання визначених труднощів і оптимізацію розвитку вмінь іншомовної мовленнєвої діяльності. Один із варіантів навчального корпусу може існувати у вигляді електронного корпусу текстів студентів. В інтересах дослідження, яке має на меті розробку методики навчання професійно-орієнтованого англійського писемного мовлення, необхідно визначити вихідні параметри дослідження: етап навчання – завершальний етап бакалаврату, тобто четвертий курс; контингент студентів – майбутні інженери у галузі приладобудування; цільовий продукт мовленнєвої діяльності – короткий виклад англійською мовою змісту бакалаврської роботи зі спеціальності, написаною рідною мовою (Summary); вид мовленнєвої діяльності, на розвиток якого спрямована методика, що розробляється – креативне професійно-орієнтоване письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності з відповідним набором навичок, які потребують формування. Створення корпусу таких текстів дозволяє провести лінгвістичний аналіз лексичних, граматичних, стилістичних помилок, виявити частотність і типовість помилок у певних понятійних контекстах даної галузі, диференціювати труднощі лінгвістичні і труднощі, пов'язані з недостатнім рівнем фахових і фонових знань. Окрім того, такий корпус може бути використаний для статистичного аналізу вокабуляру студентів,

стратифікованого в три рівні: загальнонавчальна лексика, загальнонаукова або загальнотехнічна лексика, термінологія, а також для дискурсивного аналізу. У наукових статтях і в педагогічній практиці останнього десятиріччя представлені різні навчальні корпуси, одним з найбільш коректно створених і ефективних вважається міжнародний англомовний корпус есе студентів просунутого мовного рівня ICLE (International Corpus of Learner English). Укладання крупно масштабних комплексів завжди виступає як міждисциплінарний проект, у якому задіяні представники різних наукових і дослідних установ, спеціалісти різних фахів, передусім, лінгвісти та програмісти. Для підвищення ефективності навчання іноземної мови професійного спрямування постає необхідність створення малих спеціалізованих методично-орієнтованих мовних комплексів предметної галузі, що може вирішуватися в межах одного університету. Такі методичні корпуси є незамінними для визначення змісту навчання, добору й структурування навчального текстового матеріалу, укладання професійних лексичних мінімумів на принципах професійного спрямування, репрезентативності, автентичності, лексичної насиченості. Поєднання корпусної лінгвістики й лінгводидактики дозволяє впроваджувати корпусні технології в процес навчання та самостійну дослідну роботу студентів.

Методи корпусної лінгвістики мають бути покладені в основу створення навчально-методичних посібників і підручників. Розширюються можливості викладача іноземної мови на етапі підготовки до занять на матеріалах відомих корпусів і на основі малого скомпільованого для спеціальних цілей корпусу предметної галузі. Змінюється акцент у розподілі ролей викладача в освітньому процесі з директивних, контролюючих на ролі організатора навчання й самонавчання студентів, консультанта, інформатора, спостерігача, куратора дослідницької роботи [3]. Упровадження корпусних технологій у мовне навчання розвиває корпусну компетенцію студентів, розширює їх набір корпусно-специфічних навичок і навчальних вмінь: виконання дослідної задачі як вправи на роботу з корпусом, формулювання корпусного запиту, збереження історії та результатів пошуку, а також більш деталізованих вмінь, наприклад, генерування рядків конкордансу на лексичну одиницю, визначення лексичної щільності, лівих і правих коллокатів слова, виявлення чанків [1] тощо. Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, що є базою корпусних технологій, – це найкоротший шлях до розвитку самостійності студента в навчанні [4], усвідомлення себе суб'єктом навчального процесу, відповідальним за динаміку й результати власної академічної діяльності з огляду на свої професійні й особистісні потреби і пріоритети.

У навчанні перекладу потужний потенціал має використання паралельних електронних корпусів текстів і лінгвістичних комп'ютерних технологій, завдяки яким студенти мають змогу знайомитися зі зразками

професійного перекладу, формувати навички порівняння й оцінки різних стратегій та інтерпретацій, опанувати вміння постредагування, заощаджувати час на звертання до реферативних джерел і словників, удосконалювати прийоми та способи перекладу, тим самим підвищувати рівень своїх перекладацьких компетентностей.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Формування професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей і навчання перекладу наукової і технічної літератури потребує розробки корпусів (насамперед моніторних корпусів текстів різних галузей наук, включаючи публіцистику і ділові тексти) і паралельних текстів відповідних жанрів і стилів. Таке завдання стоїть перед школою лінгвістичних досліджень, у межах якої мають бути укладені корпуси науково-технічних текстів із використанням технологій, які існують і ефективно працюють для розробки корпусів художньої літератури [2]. Результати таких лінгвістичних наукових пошуків у вигляді створених корпусів текстів різних галузей і специфічних малих методично-орієнтованих мовних корпусів предметно-понятійного спрямування можуть бути використані в наукових методичних дослідженнях для розробки ефективних методик навчання іноземної мови професійного спрямування для студентів технічних факультетів, зокрема для розвитку вмінь креативного писемного мовлення, оскільки прискорюють і оптимізують формування лінгвістичної, дискурсивної, соціолінгвістичної і лінгвокраїнознавчої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горина О. Г. Использование технологий корпусной лингвистики для развития лексических навыков студентов-регионоведов в профессионально-ориентированном общении на английском языке : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02. «Теория и методика обучения и воспитания (русский язык как иностранный и иностранные языки в общеобразовательной и высшей школе)» / О. Г. Горина. – Москва, 2014. – 29 с.
2. Добровольский Д. О. Корпус параллельных текстов как инструмент анализа литературного перевода [Электронный ресурс] / Д. О. Добровольский. – Режим доступа : <http://www.dialog-21.ru/Archive/2003/Dobrovolskij.htm>
3. Саенко Н. С. Формування індивідуального стилю діяльності викладача іноземних мов у вищій технічній школі / Наталія Семенівна Саенко // Збірник наукових праць Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя «Наукові записки». – № 9. – Ніжин : Вид. НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – С. 136–139.
4. Саенко Н. С. Формування самоконтролю студентів у розвиваючому навчанні іноземних мов / Наталія Семенівна Саенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка «Педагогічна освіта: теорія і практика». – № 1 (16). – Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д.Г., 2014. – С. 182–187.
5. Johns T. F. From printout to handout: Grammar and vocabulary teaching in the context of data-driven learning / T. F. Johnes // Perspectives on Pedagogical Grammar. – New York : Cambridge University Press, 1994. – Pp. 293–313.

6. O'Keeffe A. From Corpus to Classroom / Anne O'Keeffe, Michael McCarthy, Ronald Carter. – Cambridge : Cambridge University Press, 2007. – 315 p.

7. Reppen R. Using Corpora in the Language Classroom / Randi Reppen. – New York : Cambridge University Press, 2010. – 118 p.

РЕЗЮМЕ

Саенко Н. С. Корпусный подход в обучении иностранным языкам в техническом университете.

В статье рассматриваются возможности использования достижений корпусной лингвистики в иноязычном обучении студентов технических специальностей. Показаны разные подходы к определению главного концепта «корпус» и описаны шесть основных типов корпусов, два из которых – обучающие корпусы (Learner Corpora) и параллельные электронные корпусы (Parallel Corpora), которые анализируются как наиболее перспективные для обучения лексическому, грамматическому, стилистическому аспекту языка и развития переводческих компетентностей. Особое внимание уделяется необходимости создания малых специализированных методически ориентированных языковых корпусов предметных областей для написания учебно-методических пособий, составления частотных словарей терминов и обучения профессионально ориентированного иностранного языка.

Ключевые слова: корпусная лингвистика, обучение иностранным языкам, конкорданс, методы корпусного анализа, лексикография, частотные терминологические словари, эмпирические исследования.

SUMMARY

Saienko N. Corpus-based approach in language acquisition at the technical university.

The paper suggests theoretical and practical perspectives and directions for using Corpus Linguistics achievements in teaching languages. Some basic characteristics of corpus-based method that determine its effectiveness and reliability have been mentioned and analyzed. The main concept of corpus linguistics is 'Corpora' and it is usually defined as a specially organized plurality of texts and speech samples of genre and stylistic diversity which are united by certain principles for the purpose of linguistic analyses and research.

The article specifies the main types of Corpora; the emphasis is put on those which can be used in practice of language teaching. Oral and written texts of various branches of science included in Learner Corpus can be used for choosing key words and development of active vocabularies for technical students of different specializations and glossaries of terms in teaching English for professional purposes. The article highlights the importance of corpus technologies for lexicography and compiling dictionaries of a new type according to the project COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database) which postulates the necessity of applying massive amounts of authentic texts and the latest results of corpus linguistics research.

Special attention in the article is paid to the possibilities of corpus-based technologies in the development of students' competence in grammar. A large amount of real speech samples of native speakers taken from appropriate scopes of communication enables students to examine contextual usage of lexical units and grammar patterns and identify differences between oral speech grammar and standard written language grammar through critical analysis of descriptive grammar assumptions.

It is noted that educational value of a learner corpus as a grammar teaching tool can be intensified by special morphological and syntactic marking done by a corresponding computer program. The article presents one of the possible options of learner corpus as an electronic corpus of students' written texts, namely summaries of their Bachelor thesis, for teaching creative writing. It is also proved that compiling of small specialized methodologically oriented language corpora of different branches of science and specializations can significantly increase

efficiency of language acquisition in high technical school. The paper substantiates the importance of systematic use of Parallel Corpora in language teaching, learning and translation, and Learner Corpora in Language Acquisition research.

Key words: *corpus linguistics, language teaching, concordance, method of corpus analysis, types of corpora, lexicography, glossary of terms, empirical studies.*

УДК 378.147

Т. П. Спіріна

Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Пріоритетним завданням та предметом особливої уваги української держави в період інтегрування у світові економічні процеси є забезпечення високого рівня професіоналізму фахівців, підвищення їх загальної культури, морально-етичних якостей. Потребує уваги система професійної підготовки майбутніх фахівців, яка будується на принципах неперервної професійної освіти: гуманізації, гуманітаризації, демократизації, інтеграції, індивідуалізації. Оскільки моральні якості є однією із складових професійної придатності фахівців, на сучасному етапі з'являються нові тенденції формування професійно-етичних якостей. Розглядаючи моральні цінності й вимоги до формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери, автор у запропонованій статті наголошує, що саме моральні норми відображають специфічний характер соціально-педагогічної роботи.

Ключові слова: *мораль, професійна етика, професійно-етичні кодекси, соціально-педагогічна робота, фахівці соціальної сфери, ціннісні орієнтації.*

Постановка проблеми. Проблема виховання відповідальної, талановитої особистості, яка спроможна реалізувати власні життєві цінності, в умовах розбудови сучасного громадянського суспільства в Україні, на нашу думку, є досить актуальною.

Професійна підготовка фахівців потребує певних, морально орієнтованих норм та правил поведінки, зокрема, актуальності набуває питання формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців, які працюють з людьми, що опинилися у складних життєвих обставинах, взаємодіючи з численними соціальними інституціями. Саме від рівня їхньої загальноосвітньої та фахової підготовки, професійної культури, сформованості особистісних моральних якостей та етичних стандартів залежить результативність вирішення проблем клієнтів.

Аналіз актуальних досліджень. Професійно-етична підготовка фахівця набуває важливого значення, про що свідчить аналіз досліджень, присвячених даній проблемі. Теоретичні засади формування морально-етичної компетентності педагога представлено в дослідженнях Г. Васяновича, І. Мачуліної, І. Прокопенко, Л. Хоружої. Такі дослідники, як М. Бахтін, Г. Белякова, Г. Медведєва, С. Савкіна досліджували питання формування професійної етики фахівців соціальної сфери; наукові праці І. Котова та Є. Шиянова присвячені проблемі засвоєння системи загальнолюдських цінностей, що становлять основу професійної культури спеціаліста.